

UNESCO High Level Forum on Museums, Čína, Shenzhen, 9.-12. 11. 2016

Martina Lehmannová

Mezinárodní Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu je u nás známá především díky seznamu kulturního dědictví. V Česku je velmi populární. Z celkového počtu 1052 položek je 12 památek u nás. Pouze vilu Tugendhat spravuje Muzeum města Brna a v části kroměřížského zámku je expozice Arcidiecézního muzea spravovaná Muzeem umění Olomouc. Muzea to ale primárně nejsou.

Český případ odráží světovou situaci. UNESCO jakoby přehlíželo fakt, že muzea jsou důležitým místem v péči o kulturní dědictví, moc s nimi nekomunikovalo, miliardy sbírkových předmětů se zdály být pod jeho rozlišovací schopnost. Důvodů bylo několik. Jednak silná politizace, která byla UNESCO někdy prospěšná víc a jindy méně. Například, když se zhoršily vztahy s USA mezi úředníky UNESCO zavládla panika, protože tím organizace přišla o značnou část rozpočtu. Dalším důvodem je existence ICOMu. Mezinárodní rada muzeí byla od svého založení v roce 1946 velmi silnou a aktivní organizací. Z počátku obě organizace intenzivně spolupracovaly, osobnosti v jejich vedení byli často tiž lidé. ICOM byl založen na zasedání UNESCO, dodnes má sídlo v budově UNESCO na Rue Miollis v Paříži, byť v době vzájemného neporozumění se raději větší část sekretariátu odstěhovala do jiné části Paříže. V roce 1960 UNESCO vydalo první a na dlouhá léta poslední Doporučení o nejúčinnějších prostředcích zpřístupnění muzeí všem (Recommendation concerning the Most Effective Means of Rendering Museums Accesible to Everyone). V posledních letech se situace začala zlepšovat. V listopadu 2015 UNESCO přijalo nové Doporučení na ochranu a podporu muzeí a sbírek, jejich rozmanitosti a jejich úlohy ve společnosti. Bylo připravováno v úzké spolupráci s ICOMem a jednání se konalo za finanční podpory Brazílie a České republiky. Zajištění podpory, ze strany České republiky rozhodně nebylo samozřejmostí, bylo to ale rozhodnutí dobré a lze ho vnímat jako zprávu o tom, že si Česká vláda cení významu, který muzea pro společnost mají. Český výbor ICOM na přípravě dokumentu spolupracoval a hned po jeho přijetí inicioval jeho překlad financovaný Ministerstvem kultury. Doporučení bylo české muzejní veřejnosti představeno poprvé na plenárním zasedání ICOMu v únoru 2016 a jeho znění je dostupné na webových stránkách Českého výboru ICOM.

S odstupem jednoho roku se UNESCO k dokumentu znovu vrátilo a v listopadu 2016 uspořádalo v čínském Shenzhenu UNESCO High Level Forum on Museums s podporou města Shenzhen, Zhi Zhen Art Musea a Státním úřadem pro kulturní dědictví. Úkolem fóra bylo poukázat na nejdůležitější cíle Doporučení a upřesnit cesty k jejich dosažení, pokračovat v posílení statutu muzeí ve společnosti a podpořit mezinárodní spolupráci mezi muzei. Jaký je současný a budoucí pohled na muzea naznačil projev generální ředitelky UNESCO Iriny Bokové. Muzea jsou podle ní místa s komplexním obrazem světa a lidé do nich chodí poznávat poklady civilizace. Mají proto velkou zodpovědnost za svět a udržitelný rozvoj. S ohledem na muzea a sbírky pak největší prioritu má řádná evidence sbírek a boj proti nezákonnému obchodu s kulturním dědictvím.

Vicepremiérka Číny Liu Yandong shrnula význam muzeí pro Čínu. Z jejího projevu vyplývalo, že komplexní pochopení významu muzeí je ještě otázkou budoucnosti, opírala se spíše o statistická data než o ideály. V roce založení UNESCA měla Čína 25 muzeí v našem slova smyslu, s odstupem 70 let je to 4 692 muzeí, která uspořádají na 20 000 výstav a vloni přesáhl počet návštěvníků za rok číslo 700 000 000. Každoročně je v Číně založeno na 200 nových muzeí. V národní strategii rozvoje hrají státní muzea důležitou roli jako místo vzdělávání a do jisté míry i propagandy. Vstup je zdarma.

Jednání bylo rozděleno do čtyř panelů s tématy rozvoje, ochrany, etiky a spolupráce. Rozvoj byl zaměřený na představení nových projektů, jako je například Muzeum zítřka v Rio de Janeiru. Projekt

se těší obrovské mezinárodní pozornosti, ale muzejníkům přinesl řadu peripetií. Muzeum totiž nemá hmotné sbírkové předměty, ani doklady o nehmotných kulturních tradicích. Expozice jsou multimediální, a pokud bychom chtěli mluvit o sbírkách, tak ty jsou výhradně virtuální – digitální fotografie, filmy, záznamy, které nikdy nebyly trojrozměrné. Na druhé straně muzejního světa pak stojí současná vlna obnovy národních muzeí s tradicemi sahajícími hluboko do 19. století, která v globalizovaném světě musí nacházet nově své místo. S tímto tématem se v nejbližších letech budeme nepochybně potkávat hodně často zejména v Evropě.

Ochrana kulturního dědictví je v posledních letech v popředí zájmu. Třeskutou situaci na blízkém východě známe dobře. Hlavním řečníkem sekce byl ředitel syrského muzea Mannoun AbdulKarim, který popisoval transporty sbírek z Palmyry tři hodiny před jejím pádem do rukou ISIS. Bedny nepěchované exponáty byly na poslední chvíli odvezeny do Damašku, kde jsou nyní vybalovány, tříděny a restaurovány. V pomoci Sýrii se velmi angažuje Česká republika. Kromě toho, že jsme jedni z posledních, kdo provozuje ambasádu v Damašku, tak Národní muzeum s podporou Ministerstva kultury nabídlo Sýrii převzetí jejich předmětů, restaurování vystavení a následně návrat do Sýrie. Ředitel k tomu podotkl, že opravdoví přátelé se poznají hlavně v nouzi.

Speciální důraz se kladl i na etiku práce v muzeích. Příspěvatelé se soustředili na téma vystavování lidských ostatků. Vzhledem ke globalizaci je to stále důležitější téma. Řada států a národností má totiž velmi specifická pravidla ohledně vystavování mrtvých a nebo dokonce jejich obrazů. V tomto ohledu je nutné zajistit zvýšení povědomí o těchto tradicích zejména v sekulární Evropě. U nás jsme se s přísnými podmínkami asi nejvíce setkali v souvislosti s výstavou Gottfrieda Lindauera v Západočeské galerii v Plzni. Získat povolení vystavit a zejména reprodukovat Lindauerovy portréty novozélandských maorských náčelníků věru nebylo jednoduché.

Poslední panel se soustředil na implementaci UNESCO Doporučení na ochranu a podporu muzeí a sbírek, jejich rozmanitosti a jejich úlohy ve společnosti a na mezinárodní spolupráci. Tento panel jsem zahájila příspěvkem, který se dotýkal otázky významu muzeí pro současnost. Na rozdíl od povrchní bleskové rychlosti internetu představují pevný a stabilní bod poskytující možnost zamyšlení se nad představovanými předměty a myšlenkami. Ve světě, který je stále více virtuální muzea nabízí setkání s reálným světem v jeho koncentrované podobě. Jestliže internet interpretuje Čínu jako továrnu světa s miliardou zaměstnanců, tak muzea nabízejí pohled na zemi s tisíciletou tradicí, která přinesla objev papíru nebo střelného prachu. Stejně tak Česká republika není jenom místem, kde se vaří pivo a narodil se tady Jaromír Jágr. Na našem území, v Dolních Věstonicích, byla nalezena nejstarší

keramická socha a první portrét na světě, nebo v roce 1955 Otto Wichterle vytvořil první měkkou kontaktní čočku. Příspěvek vzbudil rozruch a dočkal se i odezvy na twitteru UNESCO. Zajímavý příspěvek měla Luisa Elena Mengoni z Victoria and Albert Museum, které bude v příštím roce otevírat v Shenzhenu svou pobočku a po Louveru a British Museu je další institucí, která kolonizuje svět muzeí. Otevírání muzejních poboček je důležitá zpráva i pro Česko, že jeho nová iniciativa směřující k nastavení progresivní dramaturgie výstav v památníku Jana Amose Komenského v Naardenu má smysl a je součástí světového trendu. Naopak omezování poboček Českých center Ministerstvem zahraničních věcí se jeví jako neprogresivní opatření na úkor budoucího rozvoje státu.

Na závěr byla prezentovaná Shenzenská deklarace o muzeích a sbírkách. Zdůrazňuje a doplňuje některé body Doporučení UNESCO. Zabývá se problematikou kulturní diverzity v globalizovaném světě ve vztahu k muzeím, péčí o kulturní dědictví v době míru i během konfliktů, upozorňuje na nutnost dodržování etického kodexu a zdůrazňuje význam mezinárodní spolupráce. V průběhu projednávání definitivního znění se objevilo téma vědeckých center. Někteří delegáti by je rádi viděli ve skupině muzeí. Takovéto přijetí bylo s ohledem na povahu vědeckých center prozatím odmítnuto. Text Shenzenské deklarace je dostupný na stránkách www.unesco.org a v českém překladu na stránkách Českého výboru ICOM www.czech.icom.museum.

